

УДК 373.21:130.2

DOI 10.18372/2786-5487.1.17705

Доманюк Оксана

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія

ім. Тараса Шевченка

domanukoksana@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті проаналізована проблема використання ідей вальдорфської педагогіки у сучасній дошкільній освіті, зокрема різновіковій групі закладу дошкільної освіти. Розглянуто погляди Р. Штайнера на формування особистості та особливості навчання у різновіковому дитячому колективі. Представлено вимоги до вихователя та розвивального середовища групи, їх вплив на розвиток дитини, становлення її цінностей.*

***Ключові слова:** вальдорфська педагогіка, дошкільна освіта, різновікова група, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.*

***Annotation.** The article analyzes the problem of using the ideas of Waldorf pedagogy in modern preschool education, in particular, the different-age group of the preschool education institution. The views of R. Steiner on the formation of personality and peculiarities of learning in a group of children of different ages are considered. The requirements for the educator and the group's developmental environment, their influence on the child's development, and the formation of his values are presented.*

***Key words:** Waldorf pedagogy, preschool education, different age group, preschool children, preschool education institution.*

Актуальність теми. Нова парадигма розвитку освіти передбачає ціннісне ставлення до особистості дитини, її актуальних потреб, гуманізацію освітнього середовища, набуття ключових компетентностей учасниками освітнього процесу. Такі освітні ідеї актуалізують потребу визначення соціально-педагогічних основ гармонізації виховного середовища дитини та їх осмислення не лише на прикладі традиційної, а й альтернативних освітніх моделей. Для забезпечення права кожної дитини на здобуття дошкільної освіти науковці та практики все частіше звертають свої погляди на різновікові групи – об'єднання в одній групі ЗДО дітей різного віку.

В Україні перші дитячі садки працювали саме з різновіковими групами. Сьогодні це здебільшого малокомплектні (одно-, дво-, тригрупові) заклади дошкільної освіти. Проте дедалі частіше різновікові групи відкривають і в типових ЗДО, наприклад, це групи з короткочасним або цілодобовим перебуванням дітей. Функціонують різновікові об'єднання в закладах дошкільної освіти компенсуючого, сімейного, комбінованого типу, в складі яких, поряд із групами загального розвитку, можуть організовуватись групи, які передбачають дошкільну освіту з урахуванням стану здоров'я дітей, їхнього розумового, психічного та фізичного розвитку. Окрім того, в Україні діють дошкільні заклади, де різновікове об'єднання дітей є головним принципом організації освітнього процесу. Серед них – ті, що працюють за системою Марії Монтесорі та вальдорфські дошкільні заклади [8].

Мета статті – розкрити використання ідей вальдорфської педагогіки у різновіковій групі закладу дошкільної освіти.

Результати дослідження. Різновікова група в закладі дошкільної освіти є актуальною формою здобуття дошкільної освіти. Про це наголошують сучасні дослідники О. Ємчик [4], О. Марчук [9], Л. Мельничук [9], М. Шкабаріна [9] та ін.

Вальдорфські заклади освіти функціонують у різних країнах світу вже майже століття. На сьогодні в національній системі освіти працює низка установ, що орієнтують свою діяльність на гуманістичні принципи вальдорфської педагогіки та особливості використання її елементів у різновіковій групі [1; 2].

Порівняльний аналіз вітчизняних наукових досліджень з проблеми впровадження ідей вальдорфської педагогіки вказує на актуальність даного напрямку, необхідність подальшого його розвитку, впровадження ідей вальдорфської педагогіки у вітчизняну систему освіти, зокрема й дошкільну (Т. Бородулькіна [1], А. Гончааренко [2], Н. Дятленко [2], А. Дмитруха [3], О. Іонова [5], М. Корецька [6], Л. Литвин [7], В. Павленко [8] та ін.).

Варто зазначити, що першочерговим завданням реформи сучасної дошкільної освіти в Україні проголошується гармонійний розвиток особистості. Це означає, що освітній заклад має: розвивати компетенції, виховувати бажання пізнавати нове і вчитися протягом усього подальшого життя, сприяти розвитку творчих здібностей дитини, які вона зможе застосувати у різних сферах свого буття, зберігати і розвивати здатність дитини сприймати й відчувати красу, дивуватися й радіти, формувати пізнавальну та соціальну активність – зрощувати спроможність дитини свідомо обрати власний життєвий шлях. Саме це завдання реалізує вальдорфська система освіти, яку ЮНЕСКО визнало школою XXI століття. Завдяки своїй цілісності, ця педагогіка Р. Штайнера сприяє розвитку в дітях тих якостей та здібностей, що дозволяють їм ставати ініціаторами і творцями культурних, технічних та соціальних трансформацій, яких потребує світ [7].

Провідна ідея теорії Р. Штайнера – вільна педагогіка, яка не знає соціального, релігійного, національного поділу, педагогіка, покликана розвивати природні задатки дитини, її внутрішню свободу й гідність. Теоретична основа методики навчання – установка на цілісне виховання особистості дитини з урахуванням особливостей саме її розвитку. Тому

найважливіша вимога – глибоке вивчення індивідуальності дитини, її мислення, характеру, волі, пам'яті тощо [6].

Вальдорфські школи та дошкільні заклади України зорієнтовані на цілісне запровадження основних принципів педагогічної системи. Вальдорфський освітній заклад України є єдиною (цілісною) системою до завершення процесу навчання. Він відкритий для будь-якої дитини, яка цього бажає, та має забезпечувати якість навчання та здорового розвитку дитини, відповідно до принципів вальдорфської педагогіки [3].

Зміст викладання навчальних дисциплін у вальдорфських закладах України відповідає вимогам Програм, затверджених Міністерством освіти і науки України, у той же час кожен педагог є вільним у виборі методів і прийомів навчання, відповідно до принципів вальдорфської педагогіки, і несе персональну відповідальність за якість та результати навчального процесу.

Фахівці зазначають, що вальдорфська педагогіка виходить з сутності дитини і має за мету розвиток індивідуального потенціалу кожної дитини. Вона керується загальнолюдськими етичними нормами та принципами, спрямована допомогти природному та гармонійному входженню дитини в соціум, опануванню її життєвими навичками. Р. Штайнер надавав особливої значущості розвитку дітей у ранньому та дошкільному віці, при цьому він заперечував необхідність ранньої інтелектуалізації дитини, зазначаючи, що усі знання і навички дитина повинна отримати саме у той час, коли її організм буде готовий їх сприйняти [5].

В основу вальдорфської освіти покладена теорія розвитку людини семирічними циклами, де перше семиріччя є найважливішим. Це період, у якому закладається фундамент усього подальшого життя, формується основа емоцій і почуттів, творчості, позитивних вчинків і моральних прагнень. Саме впродовж перших семи років формується дитяча особистість. Тому у вальдорфських закладах важливішою є атмосфера в групі, загальне

самопочуття дитини та розвиток її природних здібностей, а не просто передача знань [10].

Варто підкреслити, що для дошкільної вальдорфської педагогіки принциповим є переконання, що дитинство – це унікальний період життя людини, перед яким стоять свої принципові завдання. Оцінки та цілі, притаманні більш пізнім етапам розвитку дитини являються абсолютно неприйнятними для дошкільного віку. Тому вальдорфська педагогіка відхиляє ті форми роботи з дітьми, які прагнуть «прискорити» розвиток. Р. Штайнер заперечував програми інтелектуального тренінгу, раннього навчання письма та читання [2].

Однак те, що вальдорфська педагогіка заперечує процес раннього цілеспрямованого навчання зовсім не означає, що дитина у вальдорфському дитячому садку нічому не вчиться. Найбільш інтенсивно діти вчать саме в період раннього дитинства. Вже до 4 років дитина засвоює величезну кількість знань, умінь і навичок. Особливість у тому, що робить це дитина не так, як школярі на уроках, а навчається всім своїм життям. Дитина весь час вчиться, чим би вона не займалась: слухаючи казку, одягаючись, гойдаючись на гойдалці чи освоюючи предмети домашнього вжитку [3]. Прихильники вальдорфської педагогіки вважають, що головним завданням педагогів та батьків у перші 7 років життя дитини є не пряма підготовка до школи, а максимальний розвиток фантазії дитини як основи творчості.

Значущим завданням вальдорфського закладу дошкільної освіти є створення сприятливого середовища, в якому дитина відчуватиме себе комфортно. У реалізації цього завдання головним фактором є особистість вихователя – важливого дорослого, який, після батьків, є взірцем для дитини. Від його поведінки, мовлення, настрою залежить багато чого. Самовиховання вихователя – моральна основа дошкільної вальдорфської педагогіки. Він повинен стежити за собою і не давати своїм звичкам негативно впливати на атмосферу у групі.

Для створення радісної, спокійної і творчої атмосфери також важливі організація простору і художнє оформлення приміщення. Оточення дитини не повинно бути сірим і невиразним, водночас в ньому не повинно бути нічого вульгарного і галасливого, адже середовище формує розумові здібності, самостійність дітей, інтерес до навчання тощо [2].

Вальдорфські заклади освіти України зорієнтовані на цілісне запровадження основних принципів педагогічної системи. Відмінність дитячих садків і початкових шкіл, організованих за системою Р.Штайнера, від інших освітніх установ відчувається у кожній дрібниці, включаючи й дизайн інтер'єру. Дуже багато діти роблять і самі: готують сувеніри до свят, нанизують намисто, ліплять з воску, печуть печиво й нарізають салати до обіду.

Віддаючи дитину до закладу дошкільної освіти, де практикують методику Р. Штейнера, батькам слід бути готовими до зміни життєвого укладу всієї родини: відмова від багатьох «благ цивілізації», таких як дозвілля біля екрану телевізору або за комп'ютером; вибір дитячих книг, іграшок і навіть сімейного раціону відповідно до рекомендацій педагогів; активної участі у громадському житті групи [7].

Варто зазначити, що ідеї вальдорфської педагогіки багато в чому співзвучні кращим гуманістичним традиціям української педагогіки і сучасним тенденціям розвитку освіти в нашій країні. Їх запровадження може стати важливим кроком у реформуванні освіти на основі гуманістичних поглядів на природу та розвиток людини.

Висновки. Таким чином, вальдорфська педагогіка являє собою цілісну педагогічну систему, яка має свій світоглядний фундамент, свою філософську, психологічну, соціологічну, етичну, естетичну основу, завдяки чому переосмислюються і якісно наповнюються базові педагогічні поняття: виховання, його сутність, цілі, завдання, зміст, форми та методи навчання тощо.

У центрі вальдорфського закладу дошкільної освіти стоять ідеї про сутність людини, її онтогенез, про закони розвитку людини та суспільства в контексті гуманізації. Ці стратегії доцільно впроваджувати в різновікову групу, яка сьогодні набуває поширення в системі освіти.

Подальших розвідок вимагає розробка проблеми використання гуманістичних ідей вальдорфської педагогіки в практиці роботи різновікових груп дошкільних навчальних закладів України, що і є перспективою наших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Бородулькіна Т. О. Запорізький вальдорфський експеримент: досвід і перспективи. *Педагогіка, спрямована у майбутнє (до 100-річчя Вальдорфської педагогіки)*: зб.наук.праць. Харків : Вид. група «Основа», 2019. С. 47 - 52.

2. Гончаренко А., Дятленко Н. Стежина до дитини: альтернативна програма підтримки розвитку дитини дошкільного віку. Дошкільне виховання. 2015. № 3. С. 12 - 15.

3. Дмитруха А. В. Дошкільна освіта у теоретичних конструктах вальдорфської педагогіки. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2013. Вип. 40 (2). С. 250 - 257.

4. Ємчик О. Особливості організації освітньої діяльності з дітьми в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. №3. С. 9 - 14.

5. Іонова О. М. Образ дитини у Штайнер-педагогіці. *Історико-педагогічний альманах*: зб. наук. пр. Умань: УДПУ ім. Павла Тичини, 2015. Вип.1. С. 44 - 49.

6. Корецька М. Використання ідей вальдорфської педагогіки у сучасній дошкільній освіті. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції* : «Сучасний стан та перспективи розвитку освіти: теорія,

практика, інновації» / за заг. редакцією Т. В. Бешок. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2020. С.62 - 67.

7. Литвин Л. В. Ідеї вальдорфської педагогіки в Україні: монографія / за ред. С.О.Сисоєвої . Київ: Видавниче підприємство «Едельвейс», 2012. 200 с.

8. Малокомплектний ДНЗ, а отже й – різновікові групи. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1249-qqq-17-m3-23-03-2017-malokomplektniy-dnz-a-otje-y-rznovkov-grupi> (дата звернення: 07.02.2023 р.)

9. Марчук О., Мельничук Л., Шкабаріна М. Професійна підготовка майбутніх педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти до роботи з дітьми у різновіковій групі. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 1. С. 115 - 119.

10. Павленко В. В. Ідеї Р. Штайнера у сучасній освітній системі України. *Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник. Житомир: ФОП Левковець, 2012. 456 с.